

La publicació, des de 1993, d'aquests 18 volums de Materials (IV a XXI) ha permès realitzar estudis de gran valor per al coneixement i la divulgació del nostre patrimoni folklòric, com els que descriu de forma minuciosa l'article de Josep Massot «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, font de recerques» (*Llengua & Literatura* 14, 2003: 549-561) o els estudis realitzats per ell mateix, entre els quals, els inclosos en els deu volums d'*Escriptors i erudits contemporanis* (Barcelona 1996-2011) i en el volum *Semblances i comentaris* (Barcelona 1999). També és de destacar l'article de Josefina Roma, «La dona en les cançons tradicionals a la Ribagorça» (*Ripacurtia* 3, 2005: 85-108), que analitza la tasca duta a terme per Palmira Jaquetti. Aquesta prolífica folklorista, juntament amb Maria Carbó, Enric d'Aoust i Mercè Porta, va arribar a recollir unes 10.000 cançons per a l'Obra del Cançoner (Fons Palmira Jaquetti, secció de Música de la Biblioteca de Catalunya, dades d'agost de 2010). Així mateix, és remarcable el llibre realitzat per Jordi Tomàs i Guilera, *El mestre Joan Tomàs i Parés: passió per la cançó popular* (Barcelona 2008), en què explica la intensa activitat que va dur a terme el seu avi, recol·lector també d'un 10.000 cançons per a l'Obra del Cançoner. Finalment, Mònica López, en el marc de la seva tesi sobre les balades a Mallorca, està estudiant la tasca que va dur a terme Dolors Porta a Palma.

Els *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya obren nombrosos camins per explorar i tenen, per tant, un gran potencial per a la recerca ja que ens proporcionen una informació clara i ben ordenada, amb índexs i inventaris utilíssims, sobre el contingut d'un arxiu molt ric i de grans dimensions. A partir d'aquí, les possibilitats per a la investigació són moltes. Podem estudiar els materials (per pobles, comarques, informants, recol·lectors, variants d'una cançó, gèneres i subgèneres del folklore...) i també dur a terme estudis comparatius, històrics i interpretatius. En definitiva, en aquests volums de *Materials*, els estudiosos hi trobarem joies desconegudes que ens permetran augmentar el coneixement del nostre patrimoni col·lectiu. Cal, doncs, valorar i utilitzar aquest immens fons que constitueix l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i, sobretot, agrair, d'una manera especial, l'esforç de les persones que el van fer possible així com el de les que n'han assegurat la seva conservació i difusió.

Carme ORIOL
Universitat Rovira i Virgili

MOLAS, Pere / DURAN, Eulàlia / MASSOT, Josep (dirs.) (2012): *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres; Fundació Noguera, 502 p.

La publicació del *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres* era esperada de fa temps. La primera proposta del projecte es remunta al 1997 i des de llavors s'hi ha anat treballant en fases diverses. Finalment el llibre ha vist la llum i ha passat a ser un exemplar de consulta obligada per entendre l'evolució històrica de la cultura i l'erudició catalanes des de la perspectiva dels seus protagonistes. La direcció de l'empresa ha anat a càrrec de Pere Molas (president de l'Acadèmia en el moment de la publicació del llibre), Eulàlia Duran i Josep Massot. Han comptat amb la feina de redacció i coordinació de Mireia Campabadal i Margalida Tomàs, i amb la col·laboració de 57 persones més com a redactors d'entrades biogràfiques. El fet que la majoria dels col·laboradors siguin acadèmics (numeraris, electes o corresponents) augmenta considerablement el valor afegit del conjunt. Hi ha també alguns col·laboradors externs. Així, entre els signants de les entrades hi ha noms tan significatius com els d'Alberto Blecuà, Albert Manent, Albert Rossich, Borja de Riquer, Carme Riera, Eduard Ripoll, Eva Serra, Germà Colón, Jesús Alturo, Joaquim Molas, Joan Vernet, Lola Badia, Manuel Jorba, Pere Gimferrer o Pere Lluís Font, per citar-ne només uns quants.

Cal destacar especialment l'enorme feineda de les dues principals redactores, les quals han fet un esforç extraordinari per completar tot el catàleg. Mireia Campabadal s'ha ocupat bàsicament del segle XVIII i Margalida Tomàs del XIX. Es pot dir, de fet, que entre les dues han reconstruït la història de l'Acadèmia en aquests dos segles. És clar que, si més no en el cas de Mireia Campabadal, hi havia al darrere la investigació pròpia d'una tesi doctoral, llegida el 2005, publicada l'any següent i titulada *La*

Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona en el segle XVIII. L'interès per la llengua i la literatura catalanes.

El volum va precedir d'un pròleg de Pere Molas Ribalta, un dels tres directors, en el qual s'explica tot el procés de confecció de l'obra i se'ns fa veure la importància de la feina que s'ha fet a l'hora de reconstruir les diverses fases de la història de l'Acadèmia. «L'objectiu del *Diccionari* —diu Molas— és sobretot informar de la participació dels acadèmics en la vida corporativa, més que no repetir la informació que ja es pot trobar en altres diccionaris, generals o especialitzats» (p. 6). Cal tenir ben present aquest criteri perquè això és el que explica que grans personalitats de la cultura catalana (pensem en noms com Àngel Guimerà, Joan Maragall, Josep M. de Casacuberta o Josep Torres i Bages) tinguin una entrada minsa, precisament perquè la seva activitat a l'Acadèmia va ser-ne també, de minsa. És cert que a vegades el criteri ens pot semblar discutible (o imprecís, si més no) i algunes personalitats aparentment menors hi tenen una presència que a primera vista sembla descompensada. Si això passa, segurament és perquè en alguns casos disposem de molta més informació gràcies als treballs de recerca que s'han fet prèviament. És el que succeeix, per exemple, en moltes de les entrades del segle XVIII, en detriment de les del XIX (tot i que les del XIX segurament s'ajunten més a l'extensió prevista).

El diccionari incorpora les entrades biogràfiques de tots els acadèmics que són o han estat numeraris de la institució, encara que no arribessin a fer —o no hagin fet— el discurs d'ingrés (cosa que succeeix en el cas de figures realment il·lustres com Àngel Guimerà, Antoni Comas, Josep M. de Casacuberta, Carles Riba, Josep M. de Sagarra o Eduard Valentí i Fiol). No s'hi inclouen, doncs, els membres corresponents. Tots els articles van signats, «excepte —diu Pere Molas en el pròleg— els dels acadèmics actuals, que han estat redactats pels responsables del *Diccionari* a partir de la informació que consta a l'Acadèmia.» (p. 7). Moltes de les entrades inclouen també bibliografia, amb un màxim —això sí— de cinc referències per a cada una.

Com a llibre de consulta, és lògic que cada lector hi busqui coses diferents, segons els seus interessos. Pel que fa al camp de la literatura de l'època contemporània (la dels segles XIX i XX) i dels estudis literaris, són especialment interessants les entrades redactades per acadèmics i acadèmiques de reconegut prestigi, com és el cas de Joaquim Molas i Batllori, de qui llegim entrades molt interessants a propòsit de Carles Riba, Apelles Mestres o Salvador Espriu. Així mateix, és ben curiosa l'entrada que Pere Gimferrer redacta a propòsit de Joan Perucho, en la qual es fa referència fins i tot a les discrepàncies de l'escriptor amb la institució acadèmica. O la de Carme Riera a propòsit de Caterina Albert («Víctor Català») en la qual allò que se'n destaca durant els anys el Modernisme és, curiosament, la connexió amb el Naturalisme. També és cert que després la redactora entra molt en detall pel que fa a les connexions de l'escriptora amb l'Acadèmia, amb informació de primera mà. Una altra curiositat la tenim en l'entrada sobre José Manuel Bleuca Teijeiro, redactada pel seu fill Alberto. Hi coneixem, per exemple, que Bleuca va ser l'encarregat de contestar el discurs d'ingrés d'Antoni Comas, el qual ja no tingué lloc a causa de la mort de l'acadèmic electe.

Cal fer menció especial a les entrades redactades per altres tres acadèmics: Manuel Jorba, Lola Badia i, sobretot, Josep Massot i Muntaner. Totes elles són petites monografies rigoroses i ben documentades. En el cas de Jorba sobresurten les que dedica a Bonaventura Carles Aribau i a Manuel Milà i Fontanals, però són també ben interessants les de Joan Sardà o Josep Yxart. Lola Badia fa un bon repàs de tots els erudits de l'Acadèmia que s'han dedicat als estudis medievals. D'ella són les entrades sobre Ramon d'Alòs Moner, Pere Bohigas, els germans Carreras Artau, Jaume Massó i Torrents (un cas curiós perquè va ser proposat com a acadèmic dos cops i en moments ben diferents —el 1902 i el 1941—, però en cap dels dos casos no va llegir el discurs d'ingrés), Josep Romeu i Figueras (amb una extensa glossa molt ben documentada), Jordi Rubió i Balaguer, Antoni Rubió i Lluch o Joaquim Rubió i Ors. El cas de Josep Massot és especialment rellevant. Cal tenir present, és clar, que ell és un dels tres directors de l'obra. És l'autor també de nombroses entrades, les quals constitueixen totes elles autèntiques síntesis de referència per conèixer els personatges biografiats i, en molts casos, amb nombroses dades de primera mà les quals són bàsiques per al retrat. Com a mínim, porten la signatura del pare Massot algunes de les entrades més modèliques del recopilatori (tant en el terreny de la historiografia, com de la filologia i de la història de

l'església), com són les referides a Miquel Coll i Alentorn, Josep M. Casas i Homs, Ernest Moliné i Brasés, Felip Mateu i Llopis, Josep M. de Casacuberta, Antoni Griera, Manuel de Montoliu, Llorenç Ribera, Celestí Ribera, Ramon Rucabado (amb una síntesi molt precisa sobre la polèmica figura d'aquest intel·lectual), Rossend Serra i Pagès i fins i tot Jacint Verdaguer (amb un extens repàs del seu pas per l'Acadèmia).

Pel que fa a redactors externs, val la pena mencionar la col·laboració d'Albert Manent, amb un bon gruix d'entrades entre les quals hi ha les d'Octavi Saltor, Joan Tusquets i Terrats (una extensa aproximació), Josep Maria de Sagarra o Lluís Via. També són dignes de menció les petites monografies de Magí Sunyer a propòsit de Josep Pin i Soler i de Lluïsa Cotoner sobre Guillem Díaz-Plaja, la qual aporta molta informació sobre les activitats acadèmiques del biografat.

El volum es tanca amb una sèrie d'apèndixs d'utilitat diversa. És molt interessant, per exemple, tenir catalogats els «Acadèmics corresponents a Espanya» (p. 475-484) i els «Acadèmics corresponents a l'estranger» (p. 484-491), dos llistats que esperem que ben aviat puguin unificar-se. Són els noms que no han quedat incorporats al catàleg a causa del criteri adoptat. Està molt bé, però, poder-los tenir ben identificats. La resta d'apèndixs sí que són més complementaris. S'hi llisten els acadèmics que coincideixen com a numeraris a la de Bones Lletres i en altres institucions paral·leles com poden ser l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (p. 493), la de Medicina (p. 495), la de Jurisprudència i Legislació (p. 497-498), la de Belles Arts (p. 499-500) i l'Institut d'Estudis Catalans (p. 501-502), amb la data d'accés a cada una d'elles i amb l'indicatiu de si en són numeraris o només electes.

Hagués estat bé comptar també amb un llistat dels acadèmics numeraris que no van arribar a fer el discurs d'ingrés i que, per tant, consten com a electes. Ho sabem només en el cas dels qui apareixen en alguna de les llistes dels apèndixs esmentats, però no per a la resta. Posats a demanar, hagués estat molt útil també un índex per autors d'entrades, per no haver d'anar passant pàgines i identificant les inicials de les respectives signatures. La rellevància intel·lectual de molts d'aquests redactors —la majoria dels quals són acadèmics, com ja hem dit— justificaria encara més aquest llistat.

La conclusió és clara. Tot i aquestes petites demandes com a lector i la detecció d'algunes imprecisions o descompensacions, és evident que som davant d'una obra magna, que hauria de ser de referència per al coneixement de la cultura catalana i per a la reconstrucció de la història de l'Acadèmia de Bones Lletres, una de les institucions crucials del nostre panorama cultural.

Jaume AULET
Universitat Autònoma de Barcelona

MOLAS, Joaquim (dir.) (2012): *Any Rodoreda, 1908-2008. Memòria*. Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda, 322 p.

La lectura d'un volum com aquest més que proporcionar informació sobre l'autora homenatjada (cosa que tampoc no pretén), serveix sobretot per constatar que el país té (o tenia abans de tanta tisorada) un entramat de fundacions, associacions, grups i colles culturals actius i dedicats de ple a la difusió de la cultura nacional. Només per això ens hem de felicitar. Hom també constata que hi ha dos nivells de difusió: el que en podríem dir la cultura oficial o pública, és a dir, la que té el coixí del govern i institucions que subsisteixen (encara?) gràcies al suport de l'administració pública; i el que podríem anomenar la cultura popular o extraoficial, és a dir, la que no depèn directament d'institucions públiques. D'entrada, aquesta situació no és negativa. Al contrari: és convenient que la cultura nacional tingui un bon suport del govern respectiu perquè, entre d'altres coses, si no existeix aquesta cultura «oficial» és molt difícil, o impossible, que pugui existir la cultura «extraoficial» o independent. Dit d'una altra manera, l'existència i la convivència harmònica d'aquests dos fronts culturals contribueix, sens dubte, a l'enriquiment i al desenvolupament intel·lectual de la nació. El volum que ressenyem serveix, en bona part, per constatar que, efectivament i sortosament, a Catalunya podem parlar amb orgull d'aquest equilibri. Ara bé, també